

گزارش

در نشست معاونت مطالعات دفتر هیئت دولت مطرح شد

ضرورت اصلاح نظام حکمرانی

نشست «اصلاح نظام حکمرانی» با مشارکت معاونت مطالعات دفتر هیئت دولت و جمعی از دانشجویان و پژوهشگران، با هدف بررسی چالش‌های حکمرانی در ایران برگزار و بر ضرورت تقویت نهادهای مردمی و حزبی، بازتعریف نقش دولت و دانشگاه و ایجاد سازوکار شفاف برای افزایش اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی، تأکید شد. به گزارش ایسنا، متین رمضان‌خواه، معاون مطالعات دفتر هیئت دولت در نخستین نشست «اصلاح نظام حکمرانی»، بهره‌گیری از ظرفیت گروه‌های نخبگانی و جامعه مدنی در نشست‌های کمیسیون‌های دولت برای بهبود فرایند تصمیم‌گیری را ضروری دانست و گفت: برگزاری نشست‌های تخصصی و استفاده از نظرات کارشناسان می‌تواند بستر مناسبی برای ارتقای کارآمدی نظام حکمرانی فراهم کند.

ضرورت حرکت به سمت تحزب و مشارکت سازمان‌یافته

در ادامه این نشست، دانشجویان و پژوهشگران حاضر بر اهمیت نقش احزاب سیاسی در نظام دموکراتیک تأکید کردند و با اشاره به شرایط جامعه ایرانی، عوامل فرهنگی، سیاسی، تاریخی و اقتصادی را از دلایل فقدان بلوغ تحزب در ایران دانستند و استمرار مشارکت مردمی در بلندمدت را نیازمند حرکت به سمت تحزب و تقویت سازوکارهای مشارکت سازمان‌یافته سیاسی توصیف کردند.

تأثیر رخدادهای تاریخی بر هویت اجتماعی ایرانیان

در بخش دیگری از این نشست، تأثیر سه رخداد تاریخی «قیام تنباکو»، «مشروطه» و «انقلاب اسلامی» بر شکل‌گیری هویت اجتماعی ایرانیان مورد بررسی قرار گرفت که در بررسی حاضران، این وقایع تاریخی موجب تقویت همبستگی عمومی و کاهش چنددستگی‌های اجتماعی دانسته شد. انقلاب اسلامی نیز به عنوان موجودیت اجتماعی جدید تعریف شد که نهادهای مردمی در تداوم آن نقش مهمی ایفا کرده‌اند. در این نشست بر ضرورت واگذاری «تصمیم‌سیاسی» به گروه‌های مردمی همچون اتحادیه‌ها و سازمان‌های مردم‌نهاد تأکید و اظهار شد امروز ایران نیازمند نهادهایی است که مردم را فارغ از هویت‌های شغلی گروه‌هم آورد و تحقق آن نیز مستلزم تمرکززدایی و بوروکراسی‌زدایی است.

خُلا روایت ملی و ضرورت بازنگری در نقش دولت

دانشجویان و پژوهشگران حاضر در این نشست، ساخت «روایت ملی» از معنا و داستان ایران که همه اقشار جامعه خود را جزئی از آن بدانند، ضرورت کلیدی توصیف کردند و فقدان چنین روایتی در کنار مشکلات ناشی از توسعه نامتوازن شهری، طراحی نامناسب شهرها برای زیست اجتماعی، تعطیلی دانشگاه‌ها و کاهش کیفیت آموزش و پژوهش به دلیل تبدیل دانشگاه‌ها به ساختارهای اداری را از مهم‌ترین مسائل کلان فرهنگی و اجتماعی ایران دانستند. در این نشست با اشاره به وضعیت کشور در مواجهه با بحران‌ها، بر ضرورت کوچک‌سازی دولت، کاهش هزینه‌تراشی برای مردم و بازنگری در نقش دولت و نحوه ارائه خدمات عمومی تأکید شد و در ادامه، موضوع حکمرانی در ساختار دولت و اختلاف میان دیوان عدالت اداری و سازمان امور مالیاتی به بحث و بررسی گذاشته شد. حاضران در نشست ریشه اختلافات را تفاوت‌های حقوقی-حضاتی و اجرایی- فنی اعلام کردند و هماهنگی بیشتر میان دستگاه‌ها را ضروری دانستند و با طرح پیشنهاد استعلام آثار کاهنده تصمیمات از دفتر برنامه و بودجه پیش از ابطال مقررات توسط دیوان عدالت اداری خواستار جلوگیری از بروز چالش‌های اجرایی شدند.

بازتعریف سراهای محله و اصلاح ساختار پژوهش

در بخش دیگری از نشست بر موضوع حکمرانی شهری و بازآرایی سراهای محله اشاره و پیشنهاد شد سراهای محله از مراکز صرفاً فرهنگی به زیرساخت‌های دوگانه مشارکت و امنیت تبدیل شوند تا در شرایط عادی به کانون‌های تصمیم‌سازی و در زمان بحران به سلول‌های خوداتکای مدیریت بحران بدل شوند. همچنین در حوزه دانشگاه و پژوهش، مشکلاتی نظیر حبس داده‌ها، موسمی بودن پژوهش‌ها و محدودیت امکانات پژوهشگران مطرح و پیشنهاد شد برسدن‌های دسترسی دانشجویان به داده‌ها ایجاد و میزهای پایش دائمی برای رصد تحولات اجتماعی تشکیل شود.

هشدار نسبت به غلبه «امر سیاسی» بر «امر سیاسی»

حاضران در ادامه نشست با اشاره به برخی چالش‌های سیاست‌گذاری در ایران، نسبت به فریه‌شدن «امر سیاسی» بر «امر سیاسی» هشدار دادند و تأکید کردند جایگزینی رویکردهای پروژه‌محور به جای رویکردهای بنیادین، می‌تواند به فقدان انسجام در سیاست‌گذاری منجر شود. بحران فقدان تشکل‌یابی اصناف و گروه‌های اجتماعی، به‌ویژه اجتماعات کارگری، از دیگر مسائلی بود که در اظهارات سخنرانان، موجب افزایش شکاف‌های اجتماعی و تضعیف قدرت اجتماعی و سیاسی گروه‌ها دانسته شد.

انتقاد از وضعیت سیاست‌گذاری آموزشی و بوروکراسی دانشگاهی

بررسی چالش‌های سیاست‌گذاری آموزشی، فقدان مبانی روشن سیاست‌گذاری و نبود شفافیت در تعریف هویت آموزشی مبتنی بر مبانی ایرانی-اسلامی از دیگر محورهای این نشست بود که بر اهمیت اصلاح ضعف‌های رفتاری و سازمانی برای جلب مشارکت مردمی تأکید شد. کم‌توجهی به زیرساخت‌های فیزیکی و مجازی علوم انسانی در مقایسه با علوم فنی و تجربی و اتلاف انرژی دانشجویان به دلیل پیچیدگی‌ها و ابهامات بوروکراتیک در فرایند تحصیل، از دیگر مواردی بود که مورد انتقاد قرار گرفت. حاضران همچنین احیای حکمرانی حزبی را با اتکا به ظرفیت‌های مغفول‌مانده قانون اساسی ممکن دانسته و تصریح کردند: تحقق حکمرانی مشارکتی، الزاماً نیازمند تغییر قانون اساسی نیست، بلکه استفاده موثر از ظرفیت‌های موجود می‌تواند به ارتقای کارآمدی و پاسخ‌گویی نظام حکمرانی منجر شود.

ضرورت توجه به شفافیت، پاسخ‌گویی و تقویت فعالیت‌های دانشجویی

در ادامه نشست بر ضرورت روشن‌شدن جامعه مخاطب مردمی دولت مسعود پزشکیان تأکید شد و حاضران با اشاره به موضوع گفت‌مان تخصصی‌گرایسی و فقدان دولت در برابر بوروکراسی پیچیده، خواستار فراهم‌شدن فضای مناسب فعالیت‌های دانشجویی، جذب استادان با دیدگاه‌های متنوع و سیاست‌زدایی از دانشگاه‌ها شدند. حاضران با اشاره به ضرورت ایجاد سامانه‌های شفافیت، پاسخ‌گویی و گفت‌وگویی مستقیم دولت با مردم، یادآور شدند: دولت می‌تواند در دو سطح واگذاری امور اجتماعی و مشارکت اجتماعی به نهادهای مردمی و حذف موانع موجود و انجام صحیح وظایف حاکمیتی و ایجاد امید واقعی مبتنی بر بهبود زیست اجتماعی مردم نقش آفرینی مؤثری داشته باشد.

رمضان خواه: مخاطب اصلی دولت، استان‌ها هستند

در پایان نشست، متین رمضان‌خواه، معاون مطالعات هیئت دولت، با بیان اینکه جامعه مخاطب مردمی رئیس‌جمهوری در بسیاری موارد استان‌ها هستند، اظهار کرد: دولت باید برای بهبود وضعیت کشور توجه بیشتری به مسائل اجتماعی و اقتصادی داشته باشد و موانع مشارکت اجتماعی را کاهش دهد. او افزود: از حاضران می‌خواهم در این زمینه مشارکت فعال داشته باشند و پیشنهادهای خود را به دولت ارائه کنند؛ چراکه بهبود حکمرانی و افزایش مشارکت اجتماعی، نیازمند همکاری و تعامل میان دولت و مردم است و این امر می‌تواند به تقویت اعتماد عمومی و بهبود شرایط زندگی مردم منجر شود.

گزارش «شرق» از ارسال پاسخ ایران به پیشنهادهای آمریکا به موازات انجام حملاتی در منطقه

خاورمیانه در برزخ توافق

همدی بازگان: روز گذشته و درحالی‌که منطقه سی‌وسومین روز آتش‌بس میان ایران و آمریکا را پشت سر گذاشت، خاورمیانه بار دیگر صحنه تلاقی امید و اضطراب شد؛ روزی که هم‌زمان نشانه‌هایی از تحرکات دیپلماتیک و سایه‌هایی از ناامنی را در خود داشت. از یک سو، خبر ایترنا دال بر ارسال پاسخ جمهوری اسلامی ایران به آخرین متن پیشنهادی آمریکا از طریق میانجی پاکستانی، این گمانه را تقویت کرد که مسیر گفت‌وگو همچنان کشوده است و تهران و واشنگتن، با وجود همه تنش‌ها، هنوز پنجره دیپلماسی را کاملاً بسته‌اند. پیش‌تر نیز اسماعیل یقانی، سخنگوی وزارت امور خارجه، تأکید کرده بود که ایران پس از جمع‌بندی نهایی، دیدگاه‌ها و ملاحظات خود را درباره پیشنهادهای آمریکا منتقل خواهد کرد؛

روی مدار تنش

تنش‌های امنیتی در خلیج فارس و آب‌های پیرامونی تنگه هرمز، بار دیگر منطقه را وارد مرحله‌ای تازه از بی‌ثباتی کرده است؛ مرحله‌ای که در آن، هم‌زمان با ادامه تلاش‌های دیپلماتیک برای تثبیت آتش‌بس میان تهران و واشنگتن، اخبار مربوط به انفجارها، حملات پهبادی، جابه‌جایی تجهیزات نظامی و هتشداد‌های متقابل، فضای منطقه را به‌شدت ملتهب کرده است. در تازه‌ترین تحول، ظهر یکشنبه صدای انفجار شدید در چابهار شنیده شد؛ انفجاری که در ساعات ابتدایی نگرانی‌هایی درباره حمله احتمالی به این بندر راهبردی ایجاد کرد، اما ساعاتی بعد مسئولان سپاه شهرستان اعلام کردند که این صدا ناشی از عملیات خنثی‌سازی مهمات عمل‌نشدۀ جنگ تحمیلی بوده و جای نگرانی وجود ندارد. براساس این توضیح، عملیات امحا و خنثی‌سازی مهمات آمریکایی-صهوبی‌نظامی در وهمای آینده نیز ادامه خواهد داشت.

پیش از اعلام رسمی سپاه، مهر از شنیده‌شدن «انفجار شدید» در چابهار خبر داده و نوشته بود هنوز جزئیاتی از علت و محل دقیق حادثه منتشر نشده است. هم‌زمان با این تحولات، مجموعه‌ای از رخداد‌های امنیتی در قطر، کویت و امارات، گرانی‌ها دربره گسترش دامنه تنش‌ها در منطقه را تشدید کرد. وزارت دفاع قطر اعلام کرد یک کشتی باری در آب‌های سرزمینی این کشور در شمال شرقی بندر مسیعدی هدف حمله پهبادی قرار گرفته است. مرکز عملیات دریایی بریتانیا نیز در گزارشی جداگانه تأیید کرد که یک کشتی فله‌سِر در نزدیکی دوحه هدف اصابت «برتاباهی ناشناس» قرار گرفته، اما آتش‌سوزی ناشی از آن مهار شده و تلفات جانی گزارش نشده است. ساعاتی بعد خبرگزاری فارس مدعی شد کشتی هدف قرارگرفته متعلق نیز اعلام کرد و با پرچم ایالات متحده تردد می‌کرده است. در کویت نیز روتبریز به نقل از منابع خود گزارش داد که این کشور برای نخستین بار از زمان اعلام آتش‌بس میان ایران و آمریکا با ورود پهبادها به حریم هوایی خود مواجه شده است. هم‌زمان وزارت دفاع امارات نیز مدعی شد دو پهباد را که وارد حریم هوایی این کشور شده بودند، رهگیری و منهدم کرده است.

تهران، از تمایل به مذاکره تا هشدار صریح برای تغییر معادلات

در همین شرایط، در داخل ایران نیز مقامات همچنان بر ادامه مسیر مذاکره در کنار حفظ توان بازدارندگی تأکید دارند. مسعود پزشکیان، رئیس‌جمهوری، طی سخنانی در جلسه کارگروه سازشی خسارات ناشی از جنگ تحمیلی، سوم، اعلام کرد که اگر سخنی از مذاکره مطرح می‌شود، به معنای «تسلیم

با عقب‌نشینی» نیست، بلکه هدف، احقاق حقوق ملت ایران است. او با اشاره به شرایط ناشی از جنگ تأکید کرد مردم ایران در حال انجام «جهاد اکبر» هستند. البته برخی از مقام‌های نظامی و سیاسی کنومرمان مواضع متفاوتی درباره تحولات اخیر اتخاذ کرده‌اند. سردار ابوالفضل ششکارچی، سخنگوی ارشد نیروهای مسلح، با تأکید بر اینکه «ابتکار عمل در دست ایران است»، هشدار داد هر کشوری که علیه ایران اقدام کند با پاسخ قاطع مواجه خواهد شد. او گفت که با وجود «شظیّت‌های آمریکا»، توان رزمی نیروهای ایرانی در سطح بسیار مطلوبی قرار دارد.

هم‌زمان سخنگوی ارتش جمهوری اسلامی نیز از عملیات جنگنده‌های ایرانی علیه پایگاه‌های آمریکا در کویت، قطر و اربیل در روزهای ابتدایی جنگ خبر داد و اعلام کرد این عملیات‌ها با موفقیت انجام شده و جنگنده‌های اف-۵ سالم به کشور بازگشته‌اند. به گفته او، جنگنده‌های سوخو-۲۴ در مسیر بازگشت هدف قرار گرفتند؛ موضوعی که به گفته او ناشی از تقویت سامانه‌های پدافندی دشمن در روزهای بعد از آغاز درگیری‌ها بوده است. ابراهیم رضایی، نماینده مجلس نیز اعلام کرد: «از امروز خوشتن‌داری ایران تمام شده» و هر تعرضی به شناورهای ایرانی با پاسخ سنگین به پایگاه‌ها و شناورهای آمریکایی همراه خواهد بود. او همچنین تأکید کرد «ساعت به ضرر آمریکایی‌ها در حال حرکت است» و واشنگتن باید خود را با «نظم منطقه‌ای جدید» تطبیق دهد.

تلاش برای مهار بحران

هم‌زمان با افزایش تنش‌های میدانی، تحرکات دیپلماتیک برای جلوگیری از گسترش بحران نیز شدت گرفته است. در مهم‌ترین تماس دیپلماتیک روز یکشنبه، عباس عراقچی، وزیر امور خارجه ایران، در گفت‌وگویی تلفنی با شیخ محمد بن عبدالرحمن آل‌ثانی، نخست‌وزیر و وزیر خارجه قطر، درباره آخرین

پیشنهادی که محور اصلی آن، پایان دادن به جنگ و مهار بحران در منطقه عنوان شده است، مسعود پزشکیان، رئیس‌جمهوری هم اعلام کرد «اگر سخنی از مذاکره مطرح می‌شود، به معنای تسلیم با عقب‌نشینی نیست، بلکه هدف، احقاق حقوق ملت ایران است». البته در سوی دیگر، میدان تحولات امنیتی روایت متفاوتی داشت. حملات و رخداد‌های امنیتی در امارات، کویت و قطر، بار دیگر نشان داد که آتش‌بس موجود، بیش از آنکه صلحی پایدار باشد، تعلیقی شکننده بر فراز انبار باروت خاورمیانه است. منطقه اکنون در وضعیتی ایستاده که هر حرف‌های، حتی محدود، می‌تواند معادلات را دگرگون کند و مسیر مذاکرات را با مخاطراتی جدید مواجه کند.

تحولات منطقه و روند‌های دیپلماتیک رابزنی کرد. قطری‌ها

هم‌زمان رابزنی گسترده‌ای را با پاکستان، عربستان و آمریکا دنبال کرده‌اند. وزارت خارجه قطر اعلام کرد که نخست‌وزیر این کشور در گفت‌وگویی تلفنی با شهساز شریف، نخست‌وزیر پاکستان، درباره تلاش‌های میانجی‌گرانه برای پایان بحران تبادل نظر کرده است. دوحه در این تماس از تلاش‌های پاکستان قدردانی و بر حمایت کامل خود از مسیر میانجیگری تأکید کرده است.

هم‌زمان، نخست‌وزیر و وزیر خارجه قطر در میامی با مارکو روبیو، وزیر خارجه آمریکا و اسنو وینکاف، فرستاده ویژه واشنگتن درباره خاورمیانه، دیدار کرد. وزارت خارجه قطر اعلام کرد در این دیدار، روند میانجیگری دوحه و راه‌های کاهش تنش‌ها بررسی شده و طرف قطری بر ضرورت همراهی همه بازیگران منطقه‌ای با تلاش‌های دیپلماتیک تأکید کرده است. اکسیوس نیز به نقل از منبع خود گزارش داد که نشست روبیو و وینکاف با مقام‌های قطری، به «یادداشت تفاهم برای پایان جنگ» متمرکز بوده است. براساس این گزارش، قطر، پاکستان، مصر، ترکیه و عربستان به طور هماهنگ در حال تلاش برای پیشبرد توافق میان تهران و واشنگتن هستند و میانجی‌ها از دو طرف خواسته‌اند تنش‌ها را کاهش داده و بر حصول توافق تمرکز کنند. در همین چارچوب شیخ محمد بن عبدالرحمن آل‌ثانی، وزیر خارجه قطر و فیصل بن فرحان، وزیر خارجه عربستان نیز درباره آتش‌بس میان ایران و آمریکا گفت‌وگو کردند. در این رابزنی، دو طرف بر ضرورت حمایت از تلاش‌های میانجی‌گرانه و دستیابی به توافقی پایدار که مانع بازگشت تنش‌ها شود، تأکید کردند. عاصم منیر، فرمانده ارتش پاکستان نیز اعلام کرد اسلام‌آباد «بی‌طرفانه» و با هدف دستیابی به صلحی پایدار در حال میانجیگری است و تمام تلاش خود را برای موفقیت این روند به کار خواهد گرفت.

در ادامه همین تحرکات دیپلماتیک، عبدالرضارحمانی‌فضلی، سفیر جمهوری اسلامی ایران در چین هم طی نشست خبری روز جمعه ۱۸ اردیبهشت سفارت ایران در پکن که با محوریت تشریح اهداف سفر اخیر سیدعباس عراقچی به چین برگزار شد، از توافق تهران و پکن برای یگیری پیشنهاد چهار ماده‌ای شی جن‌پینگ درسره امنیت و ثبات منطقه خبر داد. به گفته او، این طرح که در جریان سفر ولیعهد امارات به پکن مطرح شده، بر همکاری جمعی، هم‌زیستی مسالمت‌آمیز، احترام به حاکمیت ملی، پایبندی به قوانین بین‌المللی و پیوند امنیت با توسعه در خلیج فارس و خاورمیانه تأکید دارد. رحمانی‌فضلی اعلام کرد ایران از این ابتکار حمایت کرده و دو طرف قرار است بر عملیاتی‌شدن آن همکاری کنند.

در سطح منطقه‌ای نیز ترکی الفیصل، رئیس اسبق سازمان اطلاعات عربستان، هشدار داد که اگر طرح اسرائیل برای کشتاندن عربستان و ایران به جنگ مستقیم موفق می‌شد، کل منطقه به ویرانی کشیده می‌شد و اسرائیل به تنها بازیگر مسلط منطقه تبدیل می‌شد. او گفت ریاض آمعداند از ورود به چنین جنگی برهیز کرده تا منطقه وارد چرخه ناامنی نشود. هم‌زمان رسانه‌های غربی نیز تصویری از افزایش توان بازدارندگی ایران ارائه می‌کنند. فاینشال‌تایمز گزارش داد ایران بیش از هزار قایتق بدون سرنشین و بین ۵۰۰ تا هزار قایتق تندروی تهاجمی در اختیار دارد که در کنار موشک‌ها و پهباد‌های می‌تواند عبورومرور کشتی‌ها در تنگه هرمز را مختل کنند. این رسانه به نقل از کارشناسان نظامی نوشت ایران تنها با تهدید چند کشتی می‌تواند بازارهای جهانی را دچار هراس کند. درحالی‌که آمریکا ناچار است از تقریباً تمام کشتی‌های عبوری حفاظت کند. در همین حال، سخنگوی ارتش جمهوری اسلامی نیز اعلام کرد دشمن همچنان در حال جابه‌جایی تجهیزات نظامی خود در منطقه است، اما این ایران نیز بانک اهداف خود را به‌روزرسانی و مواضع پدافندی و آقندی خود را بازتنظیم کرده است.

نودر شفيعی: تا وقتی درباره نقطه آغاز مذاکرات توافقی وجود ندارد، نمی‌توان چشم‌انداز مثبتی ترسیم کرد

در راستای تحلیل آینده مذاکرات پس از ارسال پاسخ تهران به بسته آمریکا، نودر شفيعی، در نکاهی به‌چندان خوش‌بینانه و طی گفت‌وگویی با «شرق»، باز هم چشم‌انداز توافقی و سرنوشت مذاکرات را در «هاله‌ای از ابهام» می‌داند؛ چراکه به باور این استاد دانشگاه، «بدون اطلاع دقیق از محتوای مذاکرات، هرگونه تحلیل درباره آینده آن بیشتر بر پایه گمانه‌زنی‌های رسانه‌ای است و واقعیت‌های میدانی و تحلیلیگر ارشد حوزه سیاست خارجی در ادامه، ضمن اشاره به تجربه برگزاری نشست اسلام‌آباد و برخی نشانه‌های کم‌سابقه در فضای سیاسی، تأکید دارد: «برای نخستین بار در پاکستان برخی تابوها شکسته شده است. دیدیم که آقای قالیباف و برخی چهره‌های سیاسی در فضایی متفاوت ظاهر شدند؛ هرچند همچنان احتیاط بر همه چیز سایه انداخته و حتی تصویری رسمی نیز منتشر نشد. این یعنی فضای جدیدی در حال شکل‌گیری است، اما هنوز هیچ‌کس نمی‌تواند پیش‌بینی دقیقی از آینده داشته باشد». او تصریح می‌کند: «همچنان نیرو‌هایی در داخل و خارج از ایران وجود دارند که و بین‌المللی توافقی را تهدید تلقی می‌کنند و در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی نیز بازیگرانی هستند که از تداوم تنش سود می‌برند.»

تحلیلیگر ارشد حوزه سیاست خارجی در ادامه، ضمن اشاره به تلاش‌های اخیر برای تسهیل روند برخی نشانه‌های کم‌سابقه در فضای سیاسی، تأکید دارد: «برای نخستین بار در پاکستان برخی تابوها شکسته شده است. دیدیم که آقای قالیباف و برخی چهره‌های سیاسی در فضایی متفاوت ظاهر شدند؛ هرچند همچنان احتیاط بر همه چیز سایه انداخته و حتی تصویری رسمی نیز منتشر نشد. این یعنی فضای جدیدی در حال شکل‌گیری است، اما هنوز هیچ‌کس نمی‌تواند پیش‌بینی دقیقی از آینده داشته باشد». او تصریح می‌کند: «همچنان نیرو‌هایی در داخل و خارج از ایران وجود دارند که و بین‌المللی توافقی را تهدید تلقی می‌کنند و در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی نیز بازیگرانی هستند که از تداوم تنش سود می‌برند.»

شرق

پکن در بحران ایران و آمریکا دقیقاً به همین دوگانه بستگی دارد؛ اینکه رهبران چین کدام رویکرد را برای منافع بلندمدت خود سودمندتر بدانند؛ آیا پکن به دنبال تثبیت جایگاه خود به‌عنوان میانجی و بازیگر مسئول جهانی است یا ترجیح می‌دهد فرسایش قدرت آمریکا در منطقه ادامه یابد؟». کارشناس مسائل بین‌الملل در پایان گفت‌وگو با «شرق» جمع‌بندی می‌کند: «شرایط کنونی بیش از هر زمان دیگری پیچیده و چندلایه شده است؛ وضعیتی که در آن نه نشانه‌های روشنی از جنگ تمام‌عیار دیده می‌شود و نه اراده‌ای قطعی برای صلح پایدار». به باور او، «تا زمانی که شکاف‌های بنیادین میان تهران و واشینگتن درباره اصل موضوع، فرایند مذاکرات و حتی تعریف پایان بحران پایرجا باشد، منطقه همچنان در وضعیت تعلیق و بی‌ثباتی باقی خواهد ماند؛ تعلیقی که هر لحظه می‌تواند به سمت تنش بیشتر یا توافقی شکننده حرکت کند.»

ابراهیم فراهانی: از این به بعد، جنگ بیشتر وارد مرحله فرسایشی می‌شود؛ مرحله‌ای که در آن نه پیروزی قاطعی وجود دارد و نه امکان حذف کامل طرف مقابل

ابراهیم فراهانی در گفت‌وگو با «شرق» و در تحلیل چشم‌انداز تنش میان تهران و واشینگتن و موانع پیش‌روی توافق، معتقد است با وجود ارسال پاسخ ایران به آمریکا و افزایش گمانه‌ها درباره کاهش تنش‌ها، روابط دو کشور و شرایط منطقه پس از یک ماه آتش‌بس شکننده، وارد وضعیتی مهم شده است؛ وضعیتی که نه می‌توان آن را جنگی تمام‌عیار توصیف کرد و نه صلحی پایدار و قابل اتکا. به باور او، «شرایط موجود بیش از هر چیز شبیه یک بازی فرسایشی است؛ وضعیتی که در آن نه تهران تمایلی به آغاز جنگی تازه دارد و نه واشینگتن از تداوم درگیری، دستاورد راهبردی جدیدی به دست خواهد آورد. با این حال، مجموعه‌ای از عوامل داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی همچنان مانع از شکل‌گیری یک توافق نهایی شده‌اند.»

تحلیلیگر ارشد حوزه سیاست خارجی در ادامه، ضمن اشاره به تجربه برگزاری نشست اسلام‌آباد و برخی نشانه‌های کم‌سابقه در فضای سیاسی، تأکید دارد: «برای نخستین بار در پاکستان برخی تابوها شکسته شده است. دیدیم که آقای قالیباف و برخی چهره‌های سیاسی در فضایی متفاوت ظاهر شدند؛ هرچند همچنان احتیاط بر همه چیز سایه انداخته و حتی تصویری رسمی نیز منتشر نشد. این یعنی فضای جدیدی در حال شکل‌گیری است، اما هنوز هیچ‌کس نمی‌تواند پیش‌بینی دقیقی از آینده داشته باشد». او تصریح می‌کند: «همچنان نیرو‌هایی در داخل و خارج از ایران وجود دارند که و بین‌المللی توافقی را تهدید تلقی می‌کنند و در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی نیز بازیگرانی هستند که از تداوم تنش سود می‌برند.»

تحلیلیگر ارشد عوامل خارجی خاطر‌نشان می‌کند: «روسیه نیز تا زمانی که بحران اوکراین به سرانجام نرسد، از تداوم تنش میان ایران و غرب متضرر نمی‌شود. افزایش قیمت انرژی و محدود‌ماندن ظرفیت صادرات ایران، در عمل به نفع مسکو تمام می‌شود. همین مسئله باعث می‌شود اراده لازم برای رسیدن سریع به توافق، هم در تهران و هم در واشینگتن با تردید همراه باشد». با چنین برداشتی، او معتقد است «جنگ اخیر نشان داد دو طرف (ایران و آمریکا) تا حد زیادی ظرفیت‌های سخت خود را به میدان آورده‌اند و ادامه این وضعیت، بیش از آنکه دستاورد نظامی باشد، هزینه‌زا خواهد بود.»

فراهانی درباره عوامل خارجی خاطر‌نشان می‌کند: «روسیه نیز تا زمانی که بحران اوکراین به سرانجام نرسد، از تداوم تنش میان ایران و غرب متضرر نمی‌شود. افزایش قیمت انرژی و محدود‌ماندن ظرفیت صادرات ایران، در عمل به نفع مسکو تمام می‌شود. همین مسئله باعث می‌شود اراده لازم برای رسیدن سریع به توافق، هم در تهران و هم در واشینگتن با تردید همراه باشد». با چنین برداشتی، او معتقد است «جنگ اخیر نشان داد دو طرف (ایران و آمریکا) تا حد زیادی ظرفیت‌های سخت خود را به میدان آورده‌اند و ادامه این وضعیت، بیش از آنکه دستاورد نظامی باشد، هزینه‌زا خواهد بود.» به همین دلیل فراهانی این تحلیل را دارد که «اگر آمریکا قرار بود اقدام تعیین‌کننده‌ای انجام دهد، تاکنون انجام داده است؛ از هدف قراردادن فرماندهان تا ضربه به زیرساخت‌ها. آثار این حملات را امروز در زندگی روزمره مردم می‌بینیم. از آن سو، ایران هم نشان داده توان پاسخ‌گویی و ایجاد هزینه برای طرف مقابل را دارد. بنابراین از این به بعد، جنگ بیشتر وارد مرحله فرسایشی می‌شود؛ مرحله‌ای که در آن نه پیروزی قاطعی وجود دارد و نه امکان حذف کامل طرف مقابل.»

از این زاویه، فراهانی با اشاره به فشار بر سامانه‌های دفاعی آمریکا و متحدانش در منطقه، این برداشت را دارد که «سامانه‌های پاتریوت و تاد که برای دفاع از اسرائیل و جنوب خلیج فارس استفاده می‌شوند، تحت فشار جدی قرار گرفته‌اند. در مقابل، ایران هم تمایلی به گسترش درگیری یا بستن تنگه هرمز ندارد؛ چون هرگونه محاصره دریایی می‌تواند به یک فاجعه منطقه‌ای تبدیل شود. شاید افزایش قیمت بنزین به واسطه این جنگ برای شهروند آمریکایی فشار ایجاد کند، اما اثر جنگ بر اقتصاد ایران را نیز نمی‌توان نادیده گرفت.» او با اشاره به چشم‌انداز بازار ارز و طلا می‌گوید «نشانه‌های بازار از مدت‌ها قبل احتمال مشکلاتی را نشان می‌داد و اکنون نیز نگرانی‌هایی وجود دارد، مگر آنکه به سمت پایان دائمی جنگ و توافق حرکت کنند». این تحلیلیگر سیاسی در عین حال معتقد است: «شرایط داخلی آمریکا نیز برای دونالد ترامپ چندان بآیناب نیست و همین مسئله می‌تواند به فرصتی برای ایران تبدیل شود». او توضیح می‌دهد که «ترامپ هم در موقعیت شکننده‌ای قرار دارد؛ هم به دلیل فشارهای اقتصادی ناشی از بحران انرژی و هم به دلیل نزدیکی انتخابات کنگره و فضای سیاسی آمریکا. ایران می‌تواند از این وضعیت برای گرفتن امتیازات بیشتر استفاده کند، به‌ویژه اگر با انسجام داخلی وارد مذاکره شود.»

این مدرس دانشگاه با ارجاعی به نقش محمدباقر قالیباف در تحولات سیاسی اخیر، ابراز امیدواری می‌کند «رئیس مجلس بتواند نقشی شبیه به اکبر هاشمی‌رفسنجانی در پایان جنگ ایران و عراق ایفا کند». فراهانی، مسئله را چنین تبیین می‌کند: «در جنگ هست‌ساله، زمانی که تصمیم به پایان جنگ گرفته شد، بخشی از اختیارات به آقای هاشمی واگذار شد و او توانست مسیر پایان جنگ را مدیریت کند. امروز هم شاید قالیباف بتواند چنین نقشی ایفا کند، به‌خصوص اگر میانه‌روها و اصلاح‌طلبان از او حمایت کنند و با موانعی مواجه نشود.» بنابراین او تأکید می‌کند: «در نهایت، آینده تنش تهران و واشینگتن نه در میدان جنگ، بلکه پشت میز مذاکره تعیین خواهد شد؛ هرچند هنوز نشانه‌ای از اراده قاطع و مشترک برای رسیدن به توافق نهایی دیده نمی‌شود.»